

פרוטוקול מס' 179
מישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה
מיום ו' ב' ניסן תשל"ו 2.4.76 שעה 8.30

נכחו:

חברי הועדה: י. ארידור - יו"ר
ח. אבו רביע
נ. אליעד
י. בארי
א. גיבלבר
א. הרליץ
ד. זכין
ת. טובי
א. יריב
ב. מואב
ד. קורן
ב. צ. קשת
י. תפיר

מוזמנים:
שר המשטרה ש. הלל
ש. רוזוליו - המפקח הכללי של המשטרה
ש. אשד - מפקד המחוז הצפוני
ב. לשם - עוזר שר המשטרה

מזכיר הועדה: י. ברזני

רשמה: א. גוטמן

סדר היום: כו' כולע' - המשטר בארץ

היו"ר י. ארידור: אני פותח את ישיבת הוועדה, ומקדם בברכה את שר המשטרה, מפכ"ל המשטרה, עוזר השר ומפקד המחוז הצפוני.

אני מניח, שאני מביע את דעת כלנו, בהביעי צער על הקרבנות שהיו, ואנו מאחלים החלמה לחילי צה"ל ושוטרי משטרת ישראל, שנפגעו בארועים האלה, וכן לאזרחים הפצועים.

אני חושב, שצריך להיות ברור, שכלנו רוצים ביחס שכנות טובה עם שכנינו הערבים, ואנו בוודאי מביעים שמחה, שרוב האוכלוסיה הייבית לא נענתה להסתה של המסיתים. לגבי אלה, שנענו להסתה, עלינו לאמר, שהם יכולים להנות במדינת ישראל מכל הזכויות, אבל הזכויות אינן כוללות זכות לחתור תחת קיומה של מדינת ישראל וריבונותה - מה שנעשה בהפגנות האלה.

אני מציע, שנפתח את הדיון בדיווח מפי שר המשטרה.

שר המשטרה ש. הלל: אדוני היו"ר, חברי הוועדה, אני מניח שהמפכ"ל או מפקד המחוז הצפוני, ימפרו את רצף המאורעות שהיו.

אבל, בפתח דברי אמסור את הדברים הבאים: כאשר אנו נערכנו לקראת יום ה-30 למרץ - והיו ידיעות והכנות - האבחנה שלנו היתה חז-משמעית והיא: יש מאבק - שאני לא חייב כאן להביע את דעתי עליו - להביא להשבתה של האוכלוסיה הערבית, שגבל לעתים קרובות בהסתה, והיה גם מאבק שנסה להרגיע את הרוחות ולמנוע את אותה תופעה שרצו ליצור המסיתים.

מבחינת המשטרה, המשטרה אינה רואה עצמה כמשתתפת במאבק כזה, כמשטרה. המשטרה לא נקטה בפעולה ישירה לגבי עצם תפקידה של ההסברה או אפילו לגבי עצם קיומה של השביתה או ההשבתה. רק לדבר אחד היתה צריכה להערך, ואכן נערכה - וזה דבר שיש לו תת-סעיפים - 1. שלא תהיה פגיעה בנפש או ברכוש; 2. שלא תהיה הפרעה לסדר הציבורי, במובן הרחב של המלה.

ההנחיות, שלפיהן פעלה המשטרה, היו: שכל זמן שהענינים מתנהלים בתוך המקום והכפר, ואין בהם כדי להפריע לצירים ראשיים, ולכבישים שנוסעים בהם האנשים - המשטרה לא תתערב, אלא אם תתבקש ע"י אנשים הרואים עצמם נפגעים במקום. כך היה המצב בשירה, שהמשטרה לא היתה ולא התערבה כאשר היתה הסתערות של חלק מהאנשים על המועצה המקומית, והיא נכנסה למקום רק כאשר אנשי המועצה המקומית ביקשו מהמשטרה להתערב.

3. אנחנו צריכים לדעת בחברה דמוקרטית, לקבוע את התחום הדק והברור בין שיכנוע ובין איום. בלי להכנס לשאלה מה אנו צריכים לחשוב או לאמר כאזרחי המדינה הזאת לגבי כל הנסיובות במדינה להביא להשבתה על רקע של האדמה - אני חושב, שזה לא על רקע של האדמות, אלא על רקע אחר - אבל, כאשר מגיעים לכך ומאיימים על אזרחים, אם לא תעשה את זה - אוי ואבוי לך" - זה דבר שהמדינה לא יכולה לשאת אותו.

בשיחה שהיתה לי עם אנשים מרכזיים במיגזר הערבי, שעמדו מאחרי השביתה הזאת, אמרתי, שהמשטרה לא התערבה ולא תתערב לגבי הפעולה הלגיטימית.

אני הנחתי, שאם מישהו לא יצא, כתוצאה מכך שהיתה פעולה של הסתה או הסברה במסך החדש האחרון, הרי הוא לא יצא לעבודה מכיון שהוא השתכנע. אבל, אם אחרי חדש של הסברה והסתה, אדם קם בבקר כדי לנסוע לעבודה, ואם שם באים אנשים ומנסים להפריע לו לצאת לעבודה, לאחר שלא הואילו כל ההסברים והשיכנועים, הרי זה דבר המחייב אותנו למנוע מצב של הפרעה ע"י פגיעה פיזית וע"י איומים וכל מיני דברים אחרים, כאשר אנשים יוצאים לעבודה, ואנשים באים לצלם אותם, אז זה הגבול הדק שהיינו חייבים לשמור עליו.

אלה היו ההנחיות של המשטרה.

לאור החששות הכבדים שהיו, ריכזה המשטרה כחות, שיטפלו במצבים היכולים לצאת מהמסגרת המקובלת בחברה דמוקרטית. אני צריך לאמר, שההערכה היתה - ואולי הסתברה כלא-מספיקה - שבנצרת יכולה להיות הפרעת סדר. המשטרה בנצרת, באותו יום, לא הפריעה לאיש לסגור את החנות שלו. כל מי שלא רצה לפתוח את החנות - לא פתח. המשטרה לא עשתה דבר וחצי דבר בענין זה. אבל, יכל להיות שהנוכחות הכוללת של המשטרה, מנעה הדרדרות בנצרת.

צריך לאמר לזכות המארגנים, שהם בלמו את העניין בנצרת, כשראו ששם זה לא ילך.

הפעולות היו במקום, שההסתה היתה במשך זמן רב, ושילהוב היצרים היה זמן רב, ושם היו הבעיות. שם תהליך הבלימה היה קשה יותר. זו גם כן תוצאה של שילהוב היצרים, שנעשה בצורה סיסטמטית כל הזמן. ואז, בו בזמן שבנצרת ישבו אנשים שדאגו לעצמם ואמרו שכאן יהיה שקט, הרי לגבי אותם אנשים שהסיתו אותם במשך שבועות - לגביהם כל העניין התחיל ערב לפני כן בצורה של חסימת כבישים ובצורה של פגיעה ברכב צבאי, שנע בלי כל קשר לעניין. היתה זו יחידה צבאית של חילים, אשר נטעה ממקום מסוים למקום אחר, ולא ידעה בכלל מהנעשה שם. הדבר התחיל על ידי דיר חנה. יחידת החילים שעברה שם, היא יחידה שסיימה אמונים ועמדה לנסוע לבסיס שלה, והם הותקפו בצורה קשה. לא היה מפלט, ואנשי הצבא, שנפגעו, עזבו את המקום.

אנחנו חשבנו לתגבר את דיר חנה במג"ב.

כעבור כחצי שעה, בדיוק באותה שביעה, בעראבה, הותקפה קבוצת חילים אחרת, שגם היא לא היתה שיכת לכל העניין. גם היא היתה בדרכה ממקום למקום. הפעם, ההתקפה היתה יותר חמורה, לא רק במסמה הדרך, אלא נזרקו עליהם חומרים בוערים, ואנשים היו צריכים לפנות את הרכב ונכנסו לתעלות. היו יריות, ובעקבות היריות נהרג אחד המתפרעים ואחדים נפצעו.

באותו שלב, כאשר הידיעות האלה הגיעו אלינו, אני אישרתי למפכ"ל שתהיה פניה אל אלוף פיקוד הצפון, שיוכרז עוצר על כפרסם אלה, כדי למנוע התפרעויות בהמשך אותו לילה. השיקול היה, להטיל עוצר בלילה, ונראה מה יהיה בבקר. כך, שבסמוך לחצות, לפי בקשה שלנו, הוטל עוצר ע"י אלוף פיקוד הצפון, הפניה בעניין זה היתה של אנשים המטפלים בבטחון במקום ושל משטרת ישראל. הם הגיעו למסקנה, שעלולה להיות הדרדרות והתפרעויות בהתקלות ברכב צבאי הנע במקום.

למחרת, ב-30 לחדש, היתה התפרעות קשה מאד. כאשר מדברים על ידוי אבנים, עלינו לדעת שאלה אבנים אשר מרכזים אותן על הגגות קדם לכן, כך שזה ריכוז של אבנים על גגות, וריכוז של פחים וחומרי דלק, והכל מרוכז ומוכן, ומדובר כאן בפגיעות קשות בחילים, חרף העובדה שהיה שם עוצר. לכן, החילים לא ראו דרך אחרת למנוע פגיעה יותר חמורה בהם וברכב ובציוד שהיה שם, מאשר להגן על עצמם.

בשני המקרים הראשונים של הפתיחה באש, אשר נגמרה בקרבנות, לא היתה זאת כלל פעולה מתוכננת. זה לא היה קשור לפיזור הפגנה, אלא פשוט יחידת חילים הותקפה והיא נהגה כך לצרך התגוננות. היה שם עוצר, והעוצר הופר, והחילים הותקפו, והם פעלו לפי פקודות-קבע. אלה היו חילים ששמרו על העוצר בכפר, והם פעלו כפי שהם צריכים לפעול כדי להגן על עצמם. מה שאמרתי עכשו, מדובר בסכנין בשעות הבקר.

המקרה הנוסף, שבו היה צרך לפתוח באש, זה היה בטיירה. מאחר והכחות שלנו מוגבלים, והנחנו היכן עלולות להיות בעיות - בטיירה לא היה מג"ב ולא אנשי משטרה. היתה שם טערת רוחות, ואנשים שלנו לא היו במקום. בשלב מסוים, היתה קריאה של אנשי המועצה, אשר הודיעו שהם בתונים בסכנה, ולא היתה ברירה בידי המשטרה, ונשלחו שלוש ניידות, כי לא היה יותר כח-אדם, וזה פשוט במסגרת של קריאה מהמועצה המקומית לבוא ולהגן עליהם מפני אשפסוף.

4.

באו שלש נייירות, מהוך הנחה, שכאשר באה משטרה - יהיה סדר. אחת הניירות הותקפה ע"י ההמון הפרוע. הפכו את אחת המכוניות וניסו לשרוף אותה. האנשים ראו עצמם בטכנת נפשות ממסית, כאשר המון פרוץ מקיף אותם וכן שריפת הרכב, ואז היו כאן ירירות. זה לא נעשה במסגרת שבאים לכפר וירייה, אלא כאשר 3-4 שוטרים רואים עצמם מוקפים ע"י המון מוסת וכן שורפים את המכונית - אז ירו.

המקום הנוסף, שספק נפגע מכך וספק נפגע ממשוהו אחר, זה כפר קאנה. הכפר נמצא ע"י הכביש הראשי, והכביש הראשי נחטם פעם ופעמיים. מישהו בתוך הכפר נמצא פצוע, ואני לא יכל לאמר בצורה חד-משמעית איך זה קרה, ואם זה קרה כתוצאה מירירות החילים או לא. בענין זה, נעשים תחקירים. במקרה כזה, כשאתה יותר ופוגע כדור במקום מסוים, לצערי אחת התוצאות היא שלפעמים כאשר יורים יש אנשים הנפגעים במרחק מסוים.

המקרים האלה, שנגמרו באסוף, באף אחד מהמקרים האלה לא יריתה התערבות משטרתית על מנת לפזר הפגנה. לצערי, התופעה הזאת קרתה משום שניתן היה במשך שבועות רבים להסית את האוכלוסיה, ולא ניתן לאלה אשר שיסו אותם והפסיתו אותם, לא ניתן אחר כך לבלום את הדברים. אני בהחלט חושב, שאני צריך להדגיש את הענין הזה. לא היתיי צרתע לאמר, שהיתה כאן פעולה יזומה שלנו, אילוא היתה כזאת. אני פשוט מטפר מה שקרה. יכולה להיות ביקרת על כך שהמשטרה לא הסתערה וכו'. אני נותן תאור עובדות, וזאת היתה תוצאה של הסתה מתמשכת, שגרמה לכך, שגורמים מוסתים לא יכלו לבלום עצמם.

אלה הדברים שנגמרו באסונות. שלשום ראיתי את הרשימה של הסיפולים של המשטרה. אלה עשרות מקרים, שהמשטרה היתה צריכה לבוא ולהתערב כדי למנוע איומים על נהג אוטובוס וכדומה, ואלה מעל למאה סיפולים, שהמשטרה טיפלה בהם, ושם זה נעשה בצורה כזאת, שכאשר הענין הגיע למשטרה, נהגו כפי שבוהגים אזרחים גם כשהם רוצים להפר את החוק, ז"א לא גרמו לסיפון חיי אדם.

ש. אשד : כמה מלים בקשר לשפרעם; הארוע היה לפני מבצע יום האדמה. היה שם כנס של ראשי רשויות. באזור האולם, שבו התכנסו, התאסף קהל של כמה מאות איש. גם אנחנו היינו שם. בסיום ההצבעה, כאשר אנשים הלכו, הקהל שהיה בחוץ התחיל להתפרע ולרגום את השוטרים באבנים. פיזרנו את הקהל ועצרנו כמה מהמתפרעים.

אשר לארוע המרכזי, אנחנו לא ציפינו, שיתחילו בהתפרעויות ערב קדם לכן, ז"א ב-29 לחדש. היחידה הצבאית שהוזכרה כאן, אינה קסורה, לא אתנו ולא עם המבצע. עלבר שם כביש עכו-שפרעם לכוון צלמון, ושם נסעה מכונית צבאית. זה היה ביום שני, ב-29 לחדש, המכונית נסעה עם חשכה והותקפה בצורה ברוטאלית ביותר ע"י המון שהיו מעבר למדרגה. החילים הותקפו באבנים. שלושה חילים נפצעו, והוזעקה לשם יחידת מג"ב. יחידת המג"ב הגיעה ונכנסה לכפר. היא הותקפה קשות באבנים, אך הם נכנסו לכפר וחילצו את היחידה. היחידה התארגנה, המשיכה בדרך, ואנו פנינו את הפצועים לבית החולים פוריה. כל זה היה בדיר חנה. יחידת מג"ב התחילה לחזור לכוון עכו, אבל, לפני זה, יחידה צברית שניה, שבמקרה עברה במקום, והיתה באמונים, עברה על הכביש הראשי ע"י עראמה והותקפה באבנים ולפידים ובקבוקים. תוך כדי התגוננות, היה שם מה שהיה. יחידת מג"ב שלנו, כשחזרה, נתקלה במחסום וג"פ בתקע שם, ובמשך כארבע שעות היחידה הזאת היתה במקום כשהיא מותקפת כל הזמן ע"י אבנים ולפידים. השוטרים ירו באויר, ונפצעו שם 11 שוטרים. מהאזרחים לא נפצע אף אחד.

לאור זה, פניתי ובקשתי להטיל עוצר על שלושה כפרים, ואכנס היה עוצר בשלושה הכפרים. לפני בקר, נכנסו יחידות צבא עם שוטרים שלנו והכריזו שמתקיים מאותו זמן, עוצר. השיקול שלי היה, שאם היו התפרעויות חמורות כאלה, הרי השוב ביותר הוא שיסארו בבתים ויהיה שקט, ונגמור עם המהומות.

לצערי, לאחר שעה-שעתיים, לאחר הכרזת העוצר, הם הפרו את העוצר ויצאו עם מקלות, מעדרים, בקבוקים שבורים, והתחילו לתקוף בצורה חמורה ביותר את השוטרים והחילים.

אני כבר שנים עוסק בנושא זה, ולא זכור לי מקרה כזה, שיתקפו יחידות בטחון, בפיוחד בשעת עוצר. שיפרו את העוצר ויצאו בצורה כזאת - זה עוד לא היה דבר כזה.

המצב הגיע לכך ששוטרים וחילים התחילו לסגת, ואז כשהם ראו שהם ממש בסכנה, פתחו באש לעבר הרגלים. אז הם התחילו לבקש כניעה, והעסק נפסק.

משטרת ישראל, כמופקדת על שמירת הסדר והחוק, נקטנו פעולה ערב קדם לכן וקראנו את ראשי הרשויות המקומיות והסברנו להם, שבכל הפרת סדר וחוק אנו נהיה חייבים להתערב, כי זה תפקידנו. נאמר להם באופן ברור: אתם ראשי הרשויות, מחובתכם לתרום לסדר ולשמירת החוק.

זה ביחס למה שקרה ערב קדם לכן ולמחרת בדיר חנה, בסכנין ועראמה.

בשירה ובכפר קנה הדברים היו באותה צורה. בכפר קנה, ערבים יצאו ואקפו עם בקבוקים ומקלות את השוטרים, וחטמו את הכביש. נפצעו שם קצין, סגן-ניצב, מפקד הפעולה, ונפצעו שם תשעה שוטרים, דאז לא היתה ברירה והשוטרים ירו באויר. גם בקלנסאווה היו דברים כאלה. היו גם במקומות נוספים, כגון בתאמרה, בעכו, בנצרת.

עם כל הרצון העז, כפי שנאמר, שהם רצו להשתלט, אך כבר לא יכלו לבלום את המוטטמים על ידם. בנצרת רגמו את השוטרים באבנים, מן הגגות.

ד. קורן : שר המשטרה ומפקד מחוז הצפון, סיפרו שהיו מצבורי אבנים וצמיגים, ז"א היתה תכונה לפעולה אלימה, ואין ספק שהיא היתה מאורגנת. היות והיא היתה מאורגנת, אני רוצה לשאול את כבוד השר, האם קיימת מחתרת מאורגנת לפעולה נגד כחות הבטחון או נגד מישהו אחר, ואם המחתרת הזאת קיימת - מדוע לא תופשים את ראשיה?

שאלה שניה: היות ומפלגה לגאלית - רק"ח - היתה מראשי המסיתים להפגנה ופעילות נגד ערבים שרצו לפתוח את החנויות ולצאת לעבודה - האם יש קשר פרטונלי בין האנשים שהטיפו לאלימות וארגנו את האלפמות? האם יש מחתרת, והאם יש קשר בין המחתרת הזאת לבין רק"ח? האם העניין הזה צבדק? אם לא - הוא צריך להבדק.

קראתי היום בעתונות, שנעצרו עשרות אנשים, אבל ראשי המסיתים יושבים במשרדים שלהם וכותבים ומנסחים מברקי מחאה. אני רוצה לשאול, האם המארגנים והמסיתים נלכדו, או הם עדיים מסתובבים חופשיים? יותר קשה לי להאשים את הבער שהיה מוסת וזרק את האבן, והוא לא קרא את החוקים, אבל ראשי המסיתים, חזקה עליהם שהם יודעים שיש חוקים האוסרים את זה, ואם הם שבו בשקט, יש סכנה שהדברים יחזרו. אם המשטרה רוצה למנוע הפרת סדר - הדבר החשוב ביותר הוא לעצור את המארגנים. אני רוצה לדעת אם המארגנים בידי המשטרה.

מי נתן את ההוראה להפר את העוצר? הפרת עוצר היא עבירה חמורה. היה בודאי מישהו שנתן את ההוראה הזאת. האם נמצאו אלה שנתנו את ההוראה להפר את העוצר, והאם הם נעצרו?

מי נתן את ההוראה להפר עוצר, ומי נתן את ההוראה לאלה שנתנו את ההוראה בכפר? היות וזה היה בשלושה כפרים בצורה מתואמת, הרי זה לא היח רק על דעת מנהיגי האלימות במקום.

אני מודאג מהמצב מפני האיומים צגד הערבים. אני שומע, שפצעו את ראש מועצת תמרה. ראש מועצת תמרה נפגש אתנו בקשר לנושא של מחצבות "נשר", והוא לוחם אמיץ לענין הכפר שלו. העובדה, שפגעו בו והכו אותו ודקרו אותו - זה אומר, שיש אלימות פנימית בין ערבים לערבים. הנסיון של 9-1936 הוכיח שהאלימות, לאחר שהיתה מכוונת נגד היהודים והממשלה המנדטורית, כשהיא הופנתה אל הערבים בתוכם, מספר הפצועים וההרוגים בין הערבים היה יותר לאין צרון מאשר יהודים ואנשי בטחון.

הסכנה שאוכלוסייה ערבית יכולה לפגוע באזרחים ערביים, שאינם רוצים בזה ולא יעיזו להרים ראשם ולהציג מועמדותם להבחר, יש בה סכנה שהדמוקרטיה בכפרים האלה תהפך לפיקציה.

לכן, צריך לתפוש את ראשי המסיתים ולהעמיד אותם לדין. האם הדברים האלה נעשו? אם לא - אני מבקש שיעשו.

י. בארי : אדוני השר, אתה אמרת בניברייך, שאדועי ה-30 במרץ נבעו משיטוי והסתה פרועים, שקדמו לכך במשך שבועות. שיטוי והסתה פרועים, הן עבירות על פקודת החוק הפלילי, על סעיפים מפורשים בפקודת החוק הפלילי.

בדיקה שטחית, מראה בין השאר, שסעיף 60 מגדיר את מה מכנים מזימת הסתה למרד. אבל, יש סעיפים אחרים, קלים יותר. אם הממשל בישראל, יודע כפי שאזרחי ישראל ידעו, על שיטוי והסתה במשך שבועות, מדוע לא הושמו מאחורי סורג ובריח המסיתים והמסיתים? יתכן שבכך היו מונעים את כל מה שהתרחש.

נ. אליעד : האם בכלל היה מעקב אחר כל מה שנעשה במשך שבועות לפני יום ה-30? אני כמעט שלא שמעתי על גושא המפגש בסכנין. שמעתי את זה מתוך התלונות של ערבים, שרצו לשמור על הסדר. אלי הגיעו תלונות אישיות מאד. היה מפגש שקדם למפגש שפרעם, וזה היה בסכנין, ושם דנו בענין הזה של הכרזת השביתה הזאת.

אני מקווה, שהמסטרה יודעת. מי שנמצא בשטח, יודע את הדברים האלה. הנושאים האלה הגיעו דרך תלונות של אנשים במקום. האם היה מעקב?

הי"ר י. ארידור : השר לא חייב לענות אם הוא ידע מראש על סכנין או לא.

נ. אליעד : לאור הנסיגה המר - ואני אומר את זה בשם ערביי ישראל יותר מאחרים המדברים בשמם - האם מתוך הנסיגה המר הזו, המסטרה תמצא לנכון - אם חלילה וחם יוחלט על עוד יום כזה - האם המסטרה תמצא לנכון להעריך בכחות יותר גדולים ובמקומות תורפה יותר ידועים, כדי להיות שם בצורה מתאימה כפי שהם היו בנצרת?

י. תפיר : האם יש מדיניות לממשלה לגבי שמירת החוק והסדר? אם כן - מה הוא? האם נכון, שהיתה מדיניות המכונה בשם "יד רכה", ומה היא "מדיניות יד רכה"?

אני היתי אחד המעורבים במקרה חלחול, באותו רגע שהיו הפרעות הנוראות נגד חילי צהל. חילי צהל הותקפו בגאבוטים, ונשאו את הרובים על הכתפיים ולא הגיבו, כי היו צריכים להשיג אותם. כמובן שהם היו יותר חזקים בזריקת אבנים מאשר במקלות. החילים אמרו לי: "תציד להם, שיותר ככה זה לא יכל להמשך".

עברה שם מכונית ישראלית, ישבו בה האב, האם ושלושה ילדים. היא עברה על יד המחסום, שהיה בלתי עביר, ושרם הספיק האיש להסתובב אחורנית, התקרבו אל המכונית עשרות אנשים עם אכנים עצומות, וזרקו על המכונית, לנגד עינינו, ולנגד עיני החילים. זאת מדיניות? האם נשמע דבר כזה בבודפשט, באסטוניה, או בלאטביה?

רק"ח טוענת: "אנו חפים מפשע". מי אחראי לליכוי האש ומה חלקה של רק"ח? היא צודקת? נשמע כאן. היא לא צודקת - נשמע מהממשלה. מה הקו לגבי העתיד? מה אתם חושבים לגבי העתיד? להיות מופתעים? להפתיע את כל המדינה, אפילו את המסטרה ואת הכנסת? המופתע היחיד זה תופיק טובי.

ת. טובי : אפשר הכל לתרץ בהסתה של רק"ח. אפשר גם לתלות את רק"ח ואת טובי, כפי שד"ר רוזנבלום אתמול כותב ב"ידיעות אחרונות": "אותם צריך לתלות בכיכרות". אפשר. תעשו את זה. האם אתם חושבים, שבזה תפתרו את הבעיה של היחסים עם האוכלוסייה?

מראש אני אומר, בכל האחריות, לכל אלה הרוצים להפריך את השאלות הרבות המופנות לציבור כיצד קרה דבר כזה אחרי 28 שנים אם האוכלוסייה הערבית במדינת ישראל. אלה הרוצים לתת את התשובות, כמו ח"כ קורן וח"כ תמיר, בזה שרק"ח אשמה, והאומרים "עליהם, תתלו אותם, תאסרו אותם" - ובכן מה אנחנו יכולים לעשות? יש בידיכם השלטון והחוק, ותעשו מה שאתם רוצים. אבל, אנחנו, כאזרחי המדינה, כמי שמיצג את הציבור הזה, רבותי, לדעתי תחטאו לכלל, לדמוקרטיה וגם לציבור היהודי ולציבור הערבי. (ד. זכין: מי הציע כאן לתלות אותכם? פה לא דנים במאמרים של רוזנבלום). האם נוכח הארועים החמורים האלה, אין הממשלה חושבת להקים ועדת חקירה, אשר תחקור ותגלה או תביא לציבור את האמת, לא רק מפי ההודעות של השרים וקציני המשטרה, אשר לא פעם הובהר אחרי זמן מסוים שההודעות וההסברים לא תואמים את האמת והמציאות? לפני 10 ימים התייחסתי בכנסת למותו של אחמד דחלול בסלפית, ואמרתי שהוא מת תחת מכות. שר הבטחון אמר: "הוא מת משבץ לב". למחרת, המימשל הצבאי הקים ועדת חקירה, ואני לא יודע מה יהיו התוצאות.

ב-30 למדש, היג מאמר של ד. רובינשטיין ב"דבר", והוא אמר, שהוא וכל שבעה האנשים שהיו אתו בטנדר אחרי מעצרים, אושפזו מיד אחרי שהוצאו מהמשטרה, והוא מת כשהיה ביניהם. לכן, צ"ג לנו כל אמון. הציבור נמצא במחלוקת לגבי אמינות הודעותיה של המשטרה. אתם אוטרים, שהקימו מחשומים והבעירו וכו', בכפר קנה. האם, אדוני השר, יש יחס שווה לגבי הרגעת רוחות והשלטת סדר, בין האוכלוסייה הערבית כאזרחי המדינה, לבין חלקים אחרים במדינה? בראש-העין, כלם יודעים מה קרה. בשכונת-התקוה, יודעים מה קרה, ובאילת ראש העיר השבית את העיר.

מדוע היינו צריכים, ביום מחאה, שהיה צריך להיות שקט, להגיע למצב כזה? האם המשטרה כפי שהחליטה קדם הממשלה, האם לא היו החלטות לדכא בכח הזרוע את השביתה? אלה החלטות שפורטמו. האם הודעות אלה אינן ביטוי לאמצעים האלה ולשיטות ולהחלטות אשר החליטו כדי לדכא את האמירה של אח, את הזעקה של האוכלוסייה הערבית? איך אפשר להגיד על הריגת הנער בכפר קנה, שזה תוצאה של ריב חמולות? אתם לא שוקלים מה שאתם אומרים?

היו"ר י. ארידור: אם יש פרטומים, שאתה חולק עליהם, אני מציע שאתה תפנה ותגיב כלפי אלה שפירטמו.

ת. טובי: היום שמענו, שיש גירסות שונות, שהנער מת לא מיריות. היו מהלכים להסביר, כאילו זה תוצאה של ריב חמולות. היום ב"הארץ" מתפרסם ציטוט של נאזם סלם שהה, בן דוד של ראש המועצה והוא היה עד להריגת הנער. הוא אומר, שרדפו אחריו והוא ברח, ופתאום הוא מצא עצמו מול שוטר או איש בטחון, הוא ירה בו בפניו והרג אותו. אדוני השר, כיצד תענו על הטענות האלה? כיצד תענו על הטענות של תושבי סחנין?

יש מחלוקת על מה שהיה ערב יום שני, איך הצבא נכנס ואיך הוא התגרה בדר-חנה. מה לענות לתושבים השואלים למחרת היום איך יתכן שאחדי השלת העוצר נכנס הצבא בכל כחו לסימטאות הכפר והתחילו לירות ללא כל התגרות?

שחידו שהבנה מתה בתוך הבית שלה.

שר המשטרה ש. הלל: היתה אשה זקנה, שנפטרה, תוך כדי המהומה. בת שמונים שנפטרה באותו זמן.

ת. טובי: חאדר רצתה לבוא לבי"ס לתת הודאות, הוא נפגע מכדורים ונהרג.

האם נסתפק בהצהרה של מפקד האזור, ובזה נגמור את העניין? ב-6 מקומות זה היה באותה צורה ואותה שיטה. איך נסביר את זה? בכפר קנה, בסחנין, בטייבה, בעראבה, אנשים אומרים שבאו בכוונה תחילה לעורר התנקשות וללמד את האוכלוסייה הערבית לקח. מדוע לא קרו דברים באום-אל-פאחם? האם שם אין רק"ח? היא לא "הסייתה" שם?

שר המשטרה ש. הלל: רק"ח שמרה על עצמה שם. אלה המטיות יודעים לשמור על עצמם. כל חבריך.

ת. טובי: אם תושבי נצרת הכשילו מזימה, זה בזכות תופיק זליאת ואנשי רק"ח בנצרת.

לביתו של תופיק זליאת נכנסה המשטרה ללוש פעמים וטענה כאילו אנשים זורקים אבנים מעל הגג. אך מעל הגג לא היה איש, כי לא יכלו לעלות על הגג, ובכל זאת נכנסו שלוש פעמים. לא נזרקו אבנים מהגג, אלא אשתו וקרוביו עמדו בפתח הבית ודיברו אתם לתוך הבית תוך מכות. אשתו קיבלה מכות.

האם אתם לא חושבים, שצריך מיד לשחרר את העצורים כדי להתחיל באיזה שהוא דף חדש עכשו? וזאת בכדי להביא להרגעת הרוחות ולהביא למצב שונה? אני חושב, שצריך מיד לשחרר את העצורים. אני מציע לוועדה, שלא תדון בנושא רק ממבט משטרה, אלא יובן שזה ענין של מדיניות פנים, ותדון על הנושא מבחינת היחס לאוכלוסייה הערבית והמדיניות כלפי האוכלוסייה הערבית.

המפכ"ל ש. רוזוליו: אני רוצה לחלק את דברי ל-2: 1. ענינים כלליים; 2. אתיחס לכמה דברים שהושמעו כאן.

הצד הכללי: לולא היתה המשטרה יודעת מראש, שדבר כזה עלול להתרחש, בודאי שלא היו כחות פרושים כפי שהיו פרושים, ובודאי לא היה מבנה ארגוני כפי שהיה, ובודאי לא היו כחות לתשובה כפי שהיו. אינני חושב, שאנשים סבורים שמדי יום ביומו יש כחות כאלה באזורים האלה כדי לענות על דברים כאלה. אם יש למישהו הרגשה, שירה פתאום רעם ביום בהיר - זה איננו כך.

אני, גם כן, עוד לא ראיתי מימי התבטאות כזאת של אגרסיה ונכונות כזאת ללכת למרחקים בלתי משוערים, כפי שראינו אז. תקיפה של כחות בסחון, אם היתה, אי פעם, היתה או ע"י ילד-או ע"י גשים. אני אינני זוכר מתי מבוגרים תקפו כחות צבא.

בדבר מעקבים כל שהם על הקשר בין מפלגות בישראל לבין ארועים כאלה ואחרים: משטרת ישראל אינה עוקבת אחרי פעילותן של מפלגות בארץ. כלאמר, משטרת ישראל אינה עונה על השאלה הזאת, כי היא לא עושה מעקבים אחרי מפלגות. משטרת ישראל עוקבת אחרי אנשים הגורמים לתופעות כאלה.

אין מקום לדבר על מדיניות יד רכה או מדיניות יד קשה. יש לדבר על שני דברים: לקיים את הסדר הציבורי, וזאת רק באותו כח שיש בו צרך. זה לא ענין מופרי, אלא חוקי, וכך הדברים מוגדרים בחוק: "כל כח שיהיה בו צרך", ומכאן אנו למדים לא להשתמש בכח שאין בו צרך.

לכן, אני מלא התפעלות על כשר ההתאפקות, המשמעת והלויאליות שגילו השוטרים ומג"ב, וביניהם אנשי מיעוטים, והנסיבות לא הביאו למקרים יותר חמורים, ובמקרה שהגיעו מים עד נפש, כאשר אנשים מחשש של כליה פיזית במקום, נאלצו להשתמש באמצעי האחרון אשר נותר להם, ועשו זאת כמי שקפאו שד, בהביאם בחשבון כל הוראה שהיתה קיימת, ובביצועו לא חרגו מההוראות ומהחוק, ויש לברך אותם על כך.

אני מניח לדמיון של כל אדם, מה מצבו הנפשי של אדם במקום כזה, עם הצעקות והיללות, והעשן, והוא מוקף ואין לו זמן להתייעץ עם אף אחד, כולל המפכ"ל ומפקד המחוז, והוא איננו פותח בצרור, אלא יורה יריה.

לענין הכללי: כל השאלות שנשאלו האם ידוע מי הגורמים לזה והאם הם עצורים - אנחנו בסך הכל 24 שעות אחרי ההלויה האחרונה, לכן אין עדיין תשובה מיהיה בפנים ומי בחוץ, ומה נעשה בזה. קדם כל, כאשר עוצרים מעצרים כאלה, מבררים מי יושב המעצר על לא עוול בכלל, ועובדה שמיד שיחררנו מספר אנשים, שאין אפשרות להוכיח קשר בינם לבין הארוע. זה שהם היו במקום בעת הארוע - זה ברור. לכן, תשובה באיזה מקום עומדת החקירה עכשו - אין לנו.

שר המשטרה ש. הלל : היתה שאלה, האם המשטרה נהגה בענין זה כמו במקומות אחרים. לדעתי, לא, אלא בענינים אלה דאגו לפעול בהתאפקות מירכית לעומת מה שקרה במקומות אחרים במדינת ישראל. הכוונה היתה לנהוג בהתאפקות, כאשר ידענו שיש ציבור מוסת בצורה מתמדת, גם מעבר לגבולות, גם בענין מועצת הבטחון, ואמרנו: אולי ניתן לזה לעבור, בידיעה שיש אנשים מוסתים.

אני רוצה שכאן תהיה אבחנה בין נסיון לעשות הפגנה לא חוקית, ובין נסיון לרצוח את אנשי הבטחון, לפגוע באנשי צבא, ללא קשר לשום דבר אחר.

ראיתי ששאלו קצין דרוזי, אחרי הארוע, והוא קצין בכיר, ובתשובה לשאלות ששאלו אותו, הוא אמר: "עוד לא ראיתי גילויים כאלה של שנאה". שאל אותו המראיין: "מה אתה חושב, שהם רוצים לעשות?", והוא ענה: "לחסל אותם".

כאשר אתה רואה שבאים לחסל מישהו, ובאים עם אבנים בגדל של 5 ק"ג כדי לזרוק מלמעלה למטה, הדברים האלה ברורים. לא פעם נאלצה המשטרה להשתמש בנשק חם, כאשר היתה פכנה, כגון במקרה של קצא"א, כאשר היתה סכנה אחת לאלף שרצו לנגוח סירת משטרה - ירו. כאשר היתה פכנה של פגיעה - ירו.

אני לא מתאר לעצמי, שנחיה במדינה, שנגייד לאנשי הבטחון: אם רוצים להרוג אתכם - תגידו: בבקשה, פשוט שח"כ טובי אוהב את זה.

היתה כאן כוונה להרוג ולרצוח, כאשר היתה הסתה מבפנים ומבחוץ. אנשים לא עמדו מול הברירה לפגור בית"ר או לא, אלא מצאו עצמם מוסתים עד קצה גבול היכולת של אנשים שלימדו אותם שצריך להרים יד נגד השלטון. אנחנו נקיים פעם דיון גם בענין זה.

נשאלה השאלה מה חלקה של רק"ח. אני מתייחס לרק"ח כמפלגה. לצערי, אינני יכול לשחרר, לפחות מבחינה ציבורית, את המנהיגים המרכזיים של אנשי רק"ח, שנטלו על עצמם להצית כאן תבערה, שהיא גרמה לכל הענין הזה. אני לא מדבר על רק"ח כמפלגה. אני מציע לך ח"כ טובי, שתשמור על מוצא פיך. אני אבקש בירור בכנסת על הדברים שאמר ח"כ טובי.

ח"כ בארי, יכל להיות, שאפשר היה ללכת יומיים לפני כן ולעצור מאה איש, ואז אם היה קורה מה שקרה, היינו אומרים שאולי זה בגלל זה שלא גילינו את הנכונות...

אני לא רוצה לדבר על רק"ח כמפלגה, אבל יש הרבה אנשים, מהמרכזיים שבמרכזיים, שהם ליבו את האש, ואחר כך כשהם יכלו לעמוד בצל, הם עמדו בצל, ובמקומות שהם הסיתו, וזה היה בשוליים, הם דאגו לכך שאנשים יצאו מועתם, והיתה גם הסתה מבחוץ.

ת. טובי : זה חיפוי על מה שעשיתם. זה לא יעזור.

שר המשטרה ש. הלל : אינני יודע איך להתייחס למה שאתה אומר, "שזה לא יעזור". אם אתה מתכוון לזה שיש להם עוד תכניות, אז צריך גם לזה להתייחס.

ת. טובי : מה אתה רוצה להגיד, שאני מאיים?

שר המשטרה ש. הלל : אני יודע על מה אני מדבר, ואני מניח שאתה יודע שאני יודע על מה אני מדבר.

הדברים עוד צריכים להתברר בוועדה. אינני מסוגל לאמר אם תוך כדי יריות נפגע מישהו בבית או לא. כאשר יש התגרות הגורמת לכך שצריכים לירות, אז אם מישהו נפגע בבית - אינני מסוגל לאמר שאפשר לנהוג בהתגרויות כאלה ולזרוק בקבוקי מולוטוב ותהינה יריות באויר, ואחד לא ייפגע בבית. זה יכל לקרות כאשר יש יריות ובעיות, ויכל מישהו גם להפגע בבית. ירו בתוך שימשה, וזה פגע בבית. האם אתה חושב, שיש לזה פתרון? הבעיה היא לא להסית ולחדול מהענין הזה.

היו"ר י. ארידור:

אני חושב, שהובהר די טוב מדברי השר, שהיה
הבדל יסודי בין המקרים בראש-העין ואילת לבין
מקרים שבהם היתה סכנת חיים לאנשי בטחון, חילים ושוטרים שמילאו
תפקידם. אני חושב, שכמעט כל חברי ועדת הפנים לא היו מוכנים לקחת
על עצמם אחריות שמישהו מהאנשים יקפד חייו כשהמון זורק עליהם
אבנים בצורה כזאת, והוא מתוך היסוס יכל לקפד חייו או חיי חברו.

אני סבור, שתפקידה של המשטרה לדאוג לכך שדברים
כאלה לא יישנו. ועדת הפנים צריכה לסייע למשטרה במילוי התפקיד הזה.

אנחנו נמשיך בדיון זה בהזדמנות נוספת. בשלב
זה, אני מודה לשר המשטרה ולעוזריו, על המידע שהביאו לנו, והיה
חיוני מאד בהבנת ההתרחשויות.

הישיבה ננעלה בשעה 10.00